

Наталія КОНОГРАЙ

здобувач кафедри кримінального процесу
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
konograinv@gmail.com

УДК 343.13

ПОВНОВАЖЕННЯ СПІЛЬНИХ СЛІДЧИХ ГРУП У МІЖНАРОДНОМУ СПІВРОБІТНИЦТВІ ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Визначення обсягу процесуальних повноважень спільних слідчих груп (ССГ) у міжнародному співробітництві під час кримінального провадження є дуже важливим, оскільки його закріплення на законодавчому рівні надасть можливість вчасно та оперативно здійснювати всі необхідні процесуальні дії з метою розкриття, розслідування та попередження кримінальних правопорушень.

У наш час ні національним, ні міжнародним законодавством не визначено процесуальні дії ССГ, крім деяких, які не дають чіткого розуміння всього обсягу повноважень ССГ.

Проблему розподілу функціональних обов'язків слідчих у ССГ необхідно вирішувати на законодавчому рівні. Разом з тим закріплення такої вимоги у нормах кримінального процесуального законодавства надасть слідчому групі змогу реалізовувати функцію розслідування в повному обсязі, зокрема, своєчасно, швидко та всебічно розслідувати особливо складні кримінальні провадження.

В юридичній літературі існують різні думки щодо обсягу процесуальних повноважень, якими повинен бути наділений слідчий під час діяльності у складі групи. Наприклад, І. Галкін, А. Дубинський, О. Зозулинський, Л. Карнеева, В. Конова-

лова, М. Селезньов, С. Шейфер переконані у необхідності розширення повноважень члена ССГ. Проте І. Гончарова, А. Ейсман, Н. Жогін, А. Роцин, Н. Фаткулін, І. Шкорба-тов зазначають про потребу звуження повноважень члена ССГ.

Метою статті (завданням) є визначення обсягу та основних повноважень спільних слідчих груп у міжнародному співробітництві під час кримінального провадження, а також формулювання висновків і пропозицій, спрямованих на вдосконалення кримінального процесуального законодавства України.

До складу ССГ входять слідчі різних відомств, тому з'ясування питання стосовно обсягу і характеру повноважень слідчого, який прийняв кримінальне провадження, є важливим з огляду на психологічні, професійні та інші особливості кожного члена групи.

У частинах 3 та 4 ст. 571 Кримінального процесуального кодексу України (КПК України) зазначено, що члени спільної слідчої групи безпосередньо взаємодіють між собою, узгоджують основні напрями досудового розслідування, проведення процесуальних дій, обмінюються отриманою інформацією. Координацію їх діяльності здійснює ініціатор створення спільної слідчої групи або один із її членів. У свою

чергу, слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії виконують члени спільної слідчої групи тієї держави, на території якої вони проводяться.

Обсяг повноважень визначається на підставі ретельного аналізу матеріалів кримінального провадження і оперативно-розшукових заходів. Кількісний склад групи повинен бути достатнім для того, щоб швидко та якісно провести розслідування.

З моменту створення ССГ усі її учасники процесуально підлеглі керівнику групи. Всі доручення, вказівки, розпорядження обов'язкові для виконання всіма членами групи. Група характеризується постійним підпорядкуванням її учасників слідчому керівнику [1, 100].

Кожен із слідчих у межах дорученої йому частини розслідування може самостійно виносити необхідні постанови, інформуючи про них керівника або погоджуючи з ним прийняті рішення [2, 199]. Керівник ССГ відповідає за результати слідства і за всі найважливіші рішення у кримінальному провадженні, а також встановлює загальний напрям слідства й межі доказування, розподіляє роботу, забезпечує взаємне інформування, координацію діяльності тощо.

Л. Карнеєва та І. Галкін переконані, що кожен член групи є повноправним учасником розслідування, тобто всі члени слідчої групи наділені процесуальною самостійністю, однаковою зі старшим групи [3, 14].

Разом з тим А. Дубинський наголошує на тому, що дії слідчого – члена групи повинні обмежуватися лише під час вирішення важливих питань, зокрема таких, як пред'явлення обвинувачення, застосування запобіжних заходів, затримання підозрюваного, призупинення та припинення частини провадження у справі [4].

У своїх працях учені Н. Жогін, Н. Фаткулін, І. Шкорбатов та А. Рощин зазначають, що слідчий – член групи має право висловлюватися щодо тих чи інших процесуальних питань, але права на їх самостійну реалізацію він не повинен мати [5; 6].

Наприклад, А. Тихонов виділяє два варіанти розподілу роботи у групі. Перший – слідчий групи самостійно приймає процесуальне рішення на своїй ділянці роботи до визначеного старшим групи періоду або до

кінця розслідування справи. Другий варіант – слідчий групи виконує тільки окремі доручення старшого групи [7].

На нашу думку, проблема розподілу роботи в ССГ вимагає більшої уваги. В юридичній літературі запропоновано кілька варіантів вирішення цього питання: перший – виконання слідчими письмових вказівок чи доручень керівника групи, коли останній проводить найбільш важливі й відповідальні слідчі дії; другий – самостійна робота членів групи на ділянках до визначеного часу чи до кінця розслідування; третій – змішана форма організації діяльності групи, тобто одному слідчому доручається певна ділянка роботи, іншим – провадження окремих слідчих дій тощо.

Розподіл обов'язків між членами ССГ здійснюється на підставі розпорядження керівника групи, який організовує і координує слідчі дії, за потреби бере участь або сам проводить найважливіші слідчі дії і складає від свого імені основні процесуальні документи. Вважаємо за доцільне зазначити, що згідно з кримінальним процесуальним законодавством України від імені керівника можуть прийматися найбільш важливі рішення у кримінальному провадженні: притягнення особи до кримінальної відповідальності; звільнення особи від кримінальної відповідальності; зупинення, закриття кримінального провадження; проведення слідчих дій, що вимагають дозволу слідчого судді, тощо. Від його імені має складатися обвинувальний висновок у кримінальному провадженні. У випадках, коли у кримінальному провадженні виникає необхідність в одночасному проведенні обшуків, затримань, допитів співучасників злочину, вирішення питання щодо притягнення особи до кримінальної відповідальності тощо, керівник доручає їх виконання слідчим – членам ССГ.

У частині 3 ст. 20 Другого додаткового протоколу до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах від 8 листопада 2001 року закріплено, що спільна слідча група діє на території сторін, які її створили, відповідно до таких загальних умов: 1) керівник групи є представником компетентного органу, який бере участь у кримінальному розслідуванні від

сторони, на території якої діє група. Керівник групи діє в межах своєї компетенції за національним законодавством; 2) група здійснює свої дії відповідно до законодавства тієї сторони, на території якої вона працює. Члени та відряджені члени групи виконують свої завдання під керівництвом особи, зазначеної в підпункті «а», з урахуванням умов, визначених їхніми органами в угоді про створення групи; 3) сторона, на території якої працює група, вживає необхідних організаційних заходів для забезпечення її роботи.

Запит про створення спільної слідчої групи може подаватися будь-якою із заінтересованих сторін. Група створюється на території однієї зі сторін, де проводитиметься розслідування.

Важливою умовою визнання зібраних у кримінальному провадженні спільною слідчою групою доказів допустимими є належне нормативне врегулювання процесуальних прав і обов'язків членів групи.

Відповідно до зазначених вище загальних умов робота спільної слідчої групи здійснюється за законодавством тієї держави, на території якої вона працює. Також Другим додатковим протоколом передбачено, що відряджені члени спільної слідчої групи мають право бути присутніми під час здійснення слідчих заходів на території сторони, де працює група. Проте керівник групи може з особливих причин згідно із законодавством сторони, на території якої діє група, прийняти рішення про інше. Відрядженим членам спільної слідчої групи її керівник може доручити також вжити певних слідчих заходів, якщо таке рішення було схвалено компетентними органами сторони, на території якої діє група, та сторони, яка відряджає. Відряджений член групи може відповідно до свого національного законодавства та в межах своєї компетенції надавати групі інформацію, наявну у стороні, яка його відрядила, для цілей кримінальних розслідувань, що проводяться групою. У разі якщо для спільної слідчої групи необхідним є здійснення слідчих заходів на території однієї зі сторін, що створили групу, члени групи, відряджені цією стороною, можуть звернутися із проханням про здійснення таких заходів до своїх власних

компетентних органів. Такі заходи розглядаються у цій стороні на таких умовах, які застосовувалися б при поданні прохання про їх вжиття при проведенні внутрішнього розслідування (пункти 5, 6, 7, 9 ст. 20) [8].

Отже, члени спільної слідчої групи мають повноваження, визначені національним законодавством держави, на території якої діє група. Діяльність відряджених членів ґрунтується на правових нормах цієї держави, але їх повноваження залежать від обсягу, визначеного відповідною угодою та вказівками керівника слідчої групи: вони можуть бути присутніми при провадженні слідчих дій, а також самостійно виконувати певні слідчі дії.

У більшості чинних міжнародних договорів України передбачено лише можливість присутності представників запитуючої сторони при виконанні процесуальних дій, пов'язаних з наданням правової допомоги (ст. 77 Договору між Україною та Республікою Польща, ст. 63 Договору між Україною і Литовською Республікою, ст. 68 Договору між Україною та Латвійською Республікою, ст. 43 Договору між Україною та Монголією тощо). Деякі договори надають цим представникам можливість ставити запитання особі, яка дає показання чи надає докази (ст. 8 Договору між Україною та Сполученими Штатами Америки про взаємну правову допомогу у кримінальних справах).

С. Шейфер вважає, що член слідчої групи не втрачає своєї процесуальної самостійності та несе відповідальність за результати розслідування. Автор наголошує, що керівник групи не повинен домагатися того, щоб його вказівки виконувалися членом групи всупереч внутрішньому переконанню [9, 20].

Кримінальне процесуальне законодавство не містить жодних обмежень прав слідчих з огляду на їх відомчу належність чи роль в конкретному розслідуванні, тому усі слідчі дії матимуть однакові процесуальні наслідки, незалежно від того, виконує їх керівник чи член групи. Межі самостійності й відповідальності кожного слідчого залежать від обсягу й характеру здійснюваних ним функцій і доручених йому ділянок слідчої роботи. Тож слід погодитися з М. Кулагіним у тому, що самостійність членів

бригади обмежується, однак це обмеження стосується тільки визначення напряму всього розслідування, прийняття найважливіших рішень у справі. Проте в межах своєї ділянки роботи з провадження дій члени бригади цілком самостійні [10, 12].

Розглядаючи зазначене питання, О. Тарасов виділяє такі основні положення: 1) кожен слідчий має право брати участь у прийнятті процесуальних рішень у справі; 2) межі повноважень слідчого – члена групи обмежені рамками доручення слідчого-керівника; 3) частина більш важливих процесуальних рішень може бути прийнята тільки керівником групи [11, 10].

Отже, проаналізувавши різні думки вчених, можемо визначити такі основні моменти: а) усіх учасників ССГ наділено рівними процесуальними правами, незалежно від їхньої відомчої приналежності; б) повноваження ССГ обмежені кримінальним процесуальним законодавством, якщо злочин вчинено на території України; в) керівник групи під час досудового розслідування керує та координує діяльність інших слідчих, тобто наділений ширшими повноваженнями.

Крім того, керівник може приймати процесуальні рішення у кримінальному провадженні щодо розподілу процесуальних повноважень слідчих, які входять до складу ССГ, що стосуються руху та спрямування розслідування кримінального правопорушення в цілому.

Слідчий, який є членом групи, повинен мати право приймати важливі процесуальні рішення з питань, що виникають під час розслідування, лише в межах дорученої йому ділянки роботи (про притягнення до кримінальної відповідальності, про звільнення особи від кримінальної відповідальності; вносити клопотання про застосування запобіжних заходів тощо) після узгодження з керівником групи. Керівник ССГ має право, враховуючи кваліфікацію конкретного слідчого, при визначенні йому самостійної ділянки роботи встановити той обсяг і межі його процесуальної діяльності, які він успішно зможе виконати самостійно. Дії, що потребують більш високої кваліфікації, керівник групи повинен виконати самостійно.

Таким чином, слідчі, які є членами групи, не можуть мати повну процесуальну самостійність, хоча вони є повноправними учасниками розслідування, зокрема, від свого імені організують і проводять слідчі дії, складають процесуальні документи, плани розслідування доручених їм епізодів, відпрацьовують слідчі версії тощо. Їхні дії мають таке ж юридичне значення, що і дії керівника групи.

Порушена проблема дуже актуальна, від її розв'язання залежить рівень організації і розслідування ССГ найбільш складних злочинів. Жодна із форм взаємодії не буде виконуватися ефективно без відповідної правової регламентації. Саме від чіткості й повноти нормативного закріплення залежить рівень практичної їх реалізації.

Діяльність ССГ щодо розподілу функціональних обов'язків серед членів групи повинна мати два основних напрями: 1) слідчий групи виконує окремі слідчі дії за дорученням та вказівками керівника групи, перебуваючи нібито у ролі його помічника, а керівник групи бере на себе провадження найбільш важливих і відповідальних, на його думку, слідчих дій; 2) слідчий групи діє як повноправний учасник розслідування і провадить досудове слідство на самостійній ділянці розслідування, що надана йому за дорученням чи постановою керівника групи, але в такому разі за самостійно прийняті рішення має нести персональну відповідальність.

На нашу думку, в Кримінальному процесуальному кодексі України необхідно закріпити норму, яка надавала б право керівнику ССГ на час її діяльності виділяти з головного кримінального провадження в окреме провадження слідчому групи певну його частину стосовно фізичних, юридичних осіб, подій, версій, напрямів і територій розслідування. Слідчий, який прийняв частину матеріалів досудового розслідування до свого провадження, має право застосовувати всю повноту своєї процесуальної самостійності, а також нести відповідальність за прийняті рішення та вчинені процесуальні дії.

Зазначимо, що керівник ССГ повинен мати такі права: 1) доручати кримінальне провадження слідчим; 2) добирати учасників

при створенні ССГ, звільняти їх від розслідування інших кримінальних проваджень; 3) ознайомлюватись з матеріалами кримінального провадження та вносити подання щодо розформування групи; 4) надавати письмові вказівки членам групи щодо проведення окремих слідчих дій; 5) розглядати скарги членів ССГ стосовно бездіяльності інших учасників досудового розслідування тощо.

Беручи участь у процесуальних діях, які виконуються за запитом про правову допомогу, представники запитуючої сторони вступають у процесуальні відносини з особами, які виконують запит, та залучаються до участі у цих діях. Тому участь іноземних представників у провадженні процесуальних дій, як і інших суб'єктів кримінального судочинства, має бути підпорядкована загальним правилам провадження цих дій, встановленим національним законом. Перебуваючи на території запитованої іноземної держави, вони зобов'язані дотримуватися законодавства країни перебування.

Втручання в дії працівників правоохоронних органів, які виконують запит, самостійне проведення будь-яких процесуальних дій, вжиття заходів, які можуть завдати шкоди інтересам країни перебування або обмежити її суверенітет, забороняється.

З огляду на зазначене у кримінальному процесуальному законодавстві України доцільно закріпити положення, відповідно до якого з дозволу особи, яка виконує запит, представники запитуючої сторони мають право ставити запитання, які підлягають обов'язковому внесенню до протоколу процесуальної дії, і застосовувати технічні засоби з метою отримання інформації. А також положення щодо повноважень представників запитуючої держави, а саме – вони мають право: 1) ставити запитання учасникам процесуальної дії; 2) застосовувати технічні засоби з метою отримання інформації. Запитання представників запитуючої сторони та відповіді на них підлягають обов'язковому внесенню до протоколу процесуальної дії.

Слід закріпити положення і про те, що процесуальні повноваження слідчого у діяльності ССГ мають деякі обмеження лише у випадках, визначених законом. У разі безпідставного обмеження процесуальної са-

мостійності слідчого ССГ її керівником він має право на оскарження дій та рішень керівника ССГ прокуророві, якщо він з ними не погоджується.

Відповідно до ст. 571 КПК України Генеральній прокуратурі України надано головну роль у створенні ССГ, у свою чергу, необхідно забезпечити належний контроль за її діяльністю з метою недопущення порушення прав громадян України та іноземних громадян, зокрема, дотримання і надання всього обсягу прав учасникам ССГ у міжнародному співробітництві під час кримінального провадження.

Залежно від розподілу роботи між членами ССГ стосовно можливості приймати процесуальні рішення на території різних держав у КПК України важливо встановити норму щодо здійснення судового контролю за діяльністю членів ССГ із врахуванням того, що прийняте ними рішення при розслідуванні або вчинена дія є відособленою від дій чи рішень інших членів ССГ.

На нашу думку, закріплення цієї норми сприятиме ефективному та вчасному розкриттю злочинів у міжнародному співробітництві під час кримінального провадження, зокрема, дотриманню прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження.

Необхідно наголосити, що визначити вичерпний перелік повноважень ССГ у міжнародному співробітництві під час кримінального провадження неможливо, оскільки це залежить від низки факторів, зокрема таких, як: конкретне вчинене кримінальне правопорушення; територія, на якій вчинено злочин; кількість злочинців і постраждалих, наслідків вчиненого злочину тощо. Крім того, з'являються нові види міжнародних злочинів, які правоохоронні органи різних держав не можуть передбачити.

Разом з тим встановити основний обсяг процесуальних повноважень та законодавчо закріпити цей перелік повноважень у КПК України можливо.

Також потрібно окремо визначити основні повноваження керівника ССГ та слідчого як члена ССГ. При укладанні міжнародних договорів (угод) про міжнародне співробітництво доцільно закріплювати процесуальні повноваження керівника та членів ССГ,

зокрема, зазначати їхній процесуальний статус.

Отже, врахування наданих пропозицій сприятиме розкриттю міжнародних зло-

чинів та боротьбі зі злочинністю, а головне – дотриманню прав усіх учасників ССГ у міжнародному співробітництві під час кримінального провадження.

Список використаних джерел:

1. *Зеленский В.Д.* Организация расследования преступлений: Криминалистические аспекты / В.Д. Зеленский. – Ростов-на-Дону: Издательство Ростовского университета, 1989. – 152 с.
2. *Гончаров И.Д.* Бригадный метод расследования уголовных дел и процессуальное положение следователя / И.Д. Гончаров // Труды Киевской ВШ МВД СССР. – К.: ВШ МВД СССР. – 1972. – Вып. 6. – С. 190–201.
3. *Карнеева Л.М.* Расследование преступлений группой следователей / Л.М. Карнеева, И.С. Галкин. – М., 1965. – С. 14–15.
4. *Дубинский А.Я.* Некоторые вопросы создания и работы группы следователей / А.Я. Дубинский // Труды Киевской ВШ МВД СССР. – К.: ВШ МВД СССР. – 1972. – Вып. 6. – С. 180.
5. *Жогин Н.В.* Предварительное следствие в советском уголовном процессе / Н.В. Жогин, Н.Ф. Фаткулин. – М., 1965. – С. 86–87.
6. *Шкорбатов И.* Из нашего опыта расследования преступлений группой следователей / И. Шкорбатов, А. Рошин // Социалистическая законность. – 1963. – № 6. – С. 15.
7. *Тихонов А.* Расследование преступлений группой следователей / А. Тихонов // Социалистическая законность. – 1974. – № 6. – С. 70.
8. Другий додатковий протокол до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах від 8 листопада 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 50. – Ст. 545.
9. *Шейфер С.А.* Предварительное следствие. Общие условия и основные этапы производства: учеб. пособие / С.А. Шейфер. – Куйбышев: Куйбышевский государственный университет, 1986. – 84 с.
10. *Кулагин Н.И.* Планирование расследования сложных многоэпизодных дел: учеб. пособие / Н.И. Кулагин. – Волгоград: МВД СССР, 1976. – 64 с.
11. *Тарасов А.А.* Процессуальные и тактико-психологические проблемы расследования преступлений группой следователей: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / А.А. Тарасов. – Казань, 1990. – 15 с.

Наталія КОНОГРАЙ

**ПОВНОВАЖЕННЯ СПІЛЬНИХ СЛІДЧИХ ГРУП
У МІЖНАРОДНОМУ СПІВРОБІТНИЦТВІ
ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ**

Проаналізовано основні повноваження спільних слідчих груп у міжнародному співробітництві під час кримінального провадження. Наведено різні думки вчених щодо процесуальної самостійності членів спільної слідчої групи. Визначено процесуальний статус керівника спільної слідчої групи та розглянуто обсяг його повноважень. Також надано пропозиції щодо внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України з метою його вдосконалення.

Ключові слова: керівник спільної слідчої групи; процесуальні повноваження слідчого; міжнародне співробітництво.

**ПОЛНОМОЧИЯ СОВМЕСТНЫХ СЛЕДСТВЕННЫХ ГРУПП
В МЕЖДУНАРОДНОМ СОТРУДНИЧЕСТВЕ
В УГОЛОВНОМ ПРОИЗВОДСТВЕ**

Проанализированы основные полномочия групп совместного расследования в международном сотрудничестве в уголовном производстве. Приведены различные подходы ученых относительно процессуальной самостоятельности членов групп совместного расследования. Определен процессуальный статус руководителя групп совместного расследования и рассмотрен объем его полномочий. Также представлены предложения по внесению изменений в Уголовный процессуальный кодекс Украины с целью его усовершенствования.

Ключевые слова: руководитель группы совместного расследования; процессуальные полномочия следователя; международное сотрудничество.

Natalia KONOGRAI

**POWERS OF JOINT INVESTIGATION TEAMS
WITHIN THE FRAMEWORK
OF INTERNATIONAL COOPERATION IN THE CRIMINAL PROCEEDINGS**

The article analyzes the main powers of joint investigative teams in international cooperation in criminal proceedings. The article presents different approaches of scientists of procedural autonomy of members' joint investigation team. Singled out the procedural status of the head of the joint investigation team and the analysis its scope of authority was done. The author emphasizes proposals for amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine in order to improve it.

Keywords: head of the joint investigation team; procedural investigative powers; international cooperation.

